

Ympäristöterveydenhuollon kehittäminen Oulun eteläisten kuntien kesken.

Luottamushenkilöt 19.4.2022

FCG.

Tavoitteet

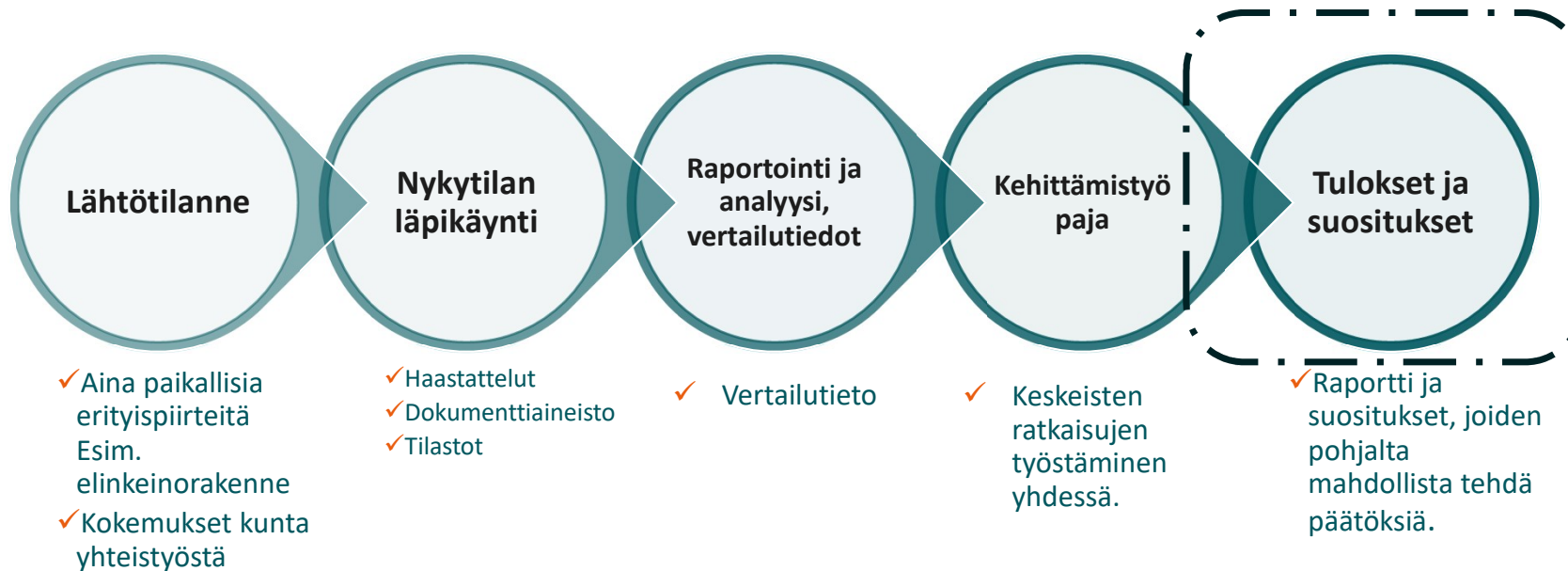
Hankkeen tarkoituksena on saada kattava tilannekuva ympäristöterveydenhuollon nykytilasta Oulun 16 eteläisessä kunnassa ja esittää vaihtoehtoja, siitä miten alueella olisi järkevää järjestää ympäristöterveydenhuollon palvelut v. 2023 eteenpäin, kun SOTE-tehtävät siirtyvät nykyisistä kuntayhtymistä hyvinvointialueille.

Hankkeen tavoitteita:

- Kartoitetaan ympäristöterveydenhuollon nykytila asiakohdittain.
- Vastataan esiin nousseisiin haasteisiin toiminnassa.
- Kartoitetaan eri vaihtoehdot ympäristöterveydenhuollon järjestämiselle vaikuttavuusarvioineen.
- Vahvistetaan päättäjien tietoutta ympäristöterveydenhuollon nykytilasta ja eri ratkaisuvaihtoehdoista sen järjestämisessä.
- Laaditaan suositukset ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä alueella vuodesta 2023 eteenpäin.

Prosessin kuvaus

- ❖ 26 haastattelua
- ❖ Kehittämistyöpaja pidetty 1.3
- ❖ Loppuraportin luonnos toimitettu ohjausryhmälle 4.4
- ❖ Esittely kuntajohtajille 6.4
- ❖ Esittely luottamushenkilöille 19.4
- ❖ Pyydetty kuntien näkemykset asiasta 9.5 mennessä.

Loppuraportti

Sisällysluettelo

1	Toimeksiannon lähtökohdat ja tarkoitus	3
1.1	Menetelmät ja aineistot	4
2	Ympäristöterveydenhuollon organisointi ja lainsäädäntö Suomessa	6
2.1	Ympäristöterveydenhuollon tehtävät kunnissa.....	7
2.2	Hyvinvointialueiden perustamisen vaikutus ympäristöterveydenhuollon järjestämiseen	10
3	Ympäristöterveydenhuolto osana muuttuvaa hallintoa	11
4	Nykyisten yksiköiden kuvaus	12
4.1	Selänne	12
4.2	Kallio	13
4.3	Helmi	14
4.4	Kalajoki/Raaha	15
5	Nykyisen toiminnan kuvaus	16
5.1	Resurssit ja tehtävät	18
5.2	Henkilöstön koulutus, perehdytys ja rekrytointi	18
5.3	Erikoistuminen.....	19
5.4	Kehittämistoiminta.....	19
5.5	Toiminnan jatkuvuuden turvaaminen	19
5.6	Asiakaspalvelun taso	19
5.7	Nykyisen toiminnan vahvuudet.....	19
5.8	Yhteistyö eri toimijoiden kanssa.....	19
5.9	Edellytykset viranomaistoiminnan harjoittamiseen	20
5.10	Paikallistuntemus	20
6	Hyvinvointialueelle siirtyvien sote-tehtävien vaikutus ympäristöterveydenhuollon toimintaan.	20
7	Tulevaisuuden toteutusmallit	21
7.1	Toiminta jatkuu entisellään nykyisissä yksiköissä ilman hyvinvointialueelle siirtyviä terveydenhuollon tehtäviä	21
7.2	Ympäristöterveydenhuolto siirtyy hyvinvointialueille	21
7.3	Ympäristöterveydenhuollossa haetaan laajempaa kunnallista toteutus pohjaa	21
7.4	Ympäristöterveydenhuollossa haetaan laajempaa toteutus pohjaa siten, että myös muut viranomaistehtävät (rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu) ovat mukana	22
8	Suoritteet, resurssit ja talous	22
8.1	Talous	22
8.1	Suoritteiden kehitys, valvontakohteet ja valvonnan toteuma	24
9	Yhteistoiminta verrattuna nykyiseen toimintaan	28
9.1	Edut alueellisesta ympäristöterveydenhuollosta	28
9.2	Yhteisen yksikön perustamiseen liittyvät asiat.....	29
9.3	Yhteistyömallit ja niiden vertailu.....	29
10	Tarvittavat toimenpiteet yhteistyön edistämiseksi ympäristöterveydenhuollossa	30
10.1	Suurimmat esteet 16 kunnan yhteistyölle.....	30
10.2	Mitä riskejä ja hyötyjä liittyy, jos odotetaan vuoteen 2026 mahdollista hyvinvointialueelle siirtymistä	31
10.3	Kuntayhtymä vai isäntäkunta toteutusmallina?.....	32
10.4	Miten ympäristönsuojelun ja rakennusvalvonnan osalta tulisi menetellä tässä tilanteessa ja miksi?.....	32
10.5	Voidaanko eläinlääkinnän päivistysalueita määritellä ja optimoida organisaatiouudistuksen yhteydessä?.....	33
10.6	Kustannusten jako	34
	Selvityksen tulokset ja suositukset	34

Nykyiset resurssit

	Terveystoiminta	Tupakkalain valvonta	Elintarvikevalvonta	Eläinlääkäripalvelut	Eläinsuojeluvalvonta	Eläintautivalvonta	Avustavan henkilökunta	Johtaminen	Yhteensä
Selänne	1,8	0,2	1,2	5	0,6	0,2	2,2	0,7	11,9
Helmi	1,4	0,2	2,07	7	0,62	0,12	0,1	1	12,51
Kallio	2	0,2	2,2	7	1	0,2	1	0,9	14,5
Raahe/Kalajoki	3	0,1	2,3	6	1,5	0,1	1,1	0,3	14
Yhteensä	6,2	0,5	5,57	18	2,72	0,42	3,4	2	38,41

- ✓ Kunnalla tai ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella, on oltava tehtävän järjestämiseksi sekä tarkoituksenmukaisen työnjaon ja erikoistumisen **mahdollistamiseksi käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta** vastaavat henkilöresurssit tähän tehtävään.
- ✓ Lain perustelujen mukaan sellaisissa yksiköissä, joissa jokin yksittäinen ympäristöterveydenhuollon osa-alue vie huomattavan osan (esimerkiksi yli puolet) henkilöresursseista, tulee pyrkiä niin suureen yksikköön, että kaikille osa-alueille voidaan turvata asianmukaiset resurssit. Tällaisissa tapauksissa **10 henkilötyövuotta** vastaavat henkilöresurssit eivät välttämättä ole riittävät. Selvitystyön kohteena olevilla alueilla resurssit ovat vain muutamia henkilötyövuosia yli asetetun rajan.

HUOM. Järjestämiskriteeri on myös asetettu lähes 20 vuotta sitten silloisilla tehtävillä ja vaatimustasoilla. Tehtävät ovat muuttuneet vaativimmiksi ajan saatossa.

Resurssien ja tehtävien tasapaino

- ✓ Pääsääntöisesti resurssien ja tehtävien nähdään olevan jokseenkin tasapainossa **normaalitilanteessa**.
  - ✓ Kuitenkin lukuisia esimerkkejä siitä, että **normaalitilanne voi olla pikemminkin poikkeus** (pitkät sairauslomat, muut vapaat, henkilöstön siirtyminen muualle jne.) kuin vallitseva olotila – käytännössä joissain tehtävissä mennään jatkuvasti vajaalla työpanoksella.
  - ✓ Poikkeustilanne on voinut kestää useita vuosia.
  - ✓ HTV/tarkastukset ei huomioi koko tehtäväkenttää. Ulospäin näkyy lähinnä tarkastustoiminta.
- ✓ Kokeneet asiantuntijat kompensoivat osittain ns. rajoilla olevaa resurssia.

”kokemuksen voimalla vedetty läpi ja päättäjät pystyneet liiaksikin tukeutumaan siihen”

- ✓ Kaikilla alueilla ei samassa mittakaavassa haasteita.
- ✓ Tehtävien hoitaminen ns. rajoilla, kuitenkin tyypillistä koko alueelle.
- ✓ Korostuu etenkin eläinlääkinnässä.

Pienen henkilöstömäärän tuottamat haasteet toiminnalle

Vajaalla työpanoksella työskentely kroonisesti

Seuraukset ensimmäinen vaihe

Prosessit hidastuvat

Esim. tarkastukset ja luvat

Työt kasautuvat

Valvontavelka kasvaa

Ylityöt kasvavat

Kuormittaa henkilöstöä

Työn tarkkuus ja tehokkuus kärsii

Sijaisten perehdyttäminen ja ohjaus?

Sairaslomat yleistyvät

Työn suorittaminen ja motivaatio heikkenee

Tehdään lyhennettyä työaika

Tehtäviä täytyy jättää hoitamatta

Ei aikaa uusien asioiden oppimiseen ja esim. lainsäädännön seuraaminen

Heikompilaatuiset päätökset

Tehtäviä, jotka karsiutuvat

- Tiedottaminen
- Toiminnan kehittäminen
- Ohjeiden, taksojen jne. päivittäminen.
- Valvontakohteita jää pois.
- Ohjaus- ja neuvonta (tulossa lisää elintarviketurvallisuudessa)
- Maitohygienia
- Sivutuotelain mukaiset tarkastukset
- Suunnitelmallinen valvonta (valvontaeläinlääkäri

Toinen vaihe

Irtisanoutumisia

Työnantajaimago heikkenee

Rekrytointiongelmia

Mahdollisesti työyhteisöhaasteita

Palaute asiakkailta muuttuu kriittiseksi

Riskit
elinkeinoelämä

- Alkutuotannolle
- Elintarviketeollisuudelle
- Matkailu- ja ravitsemusala
- Uudet investoinnit
- Alueen elinvoima

Riskit
Terveys

- Ihmisten terveydelle ja turvallisuudelle
- Yhteiskunnan kannalta kriittisiä toimintoja
- Eläinten hyvinvointi

Nykyiset vahvuudet yleisesti

- ✓ Valvontakohteet ja ihmiset tunnetaan hyvin. Tieto kulkee hyvin elintarvikevalvonnan ja terveydensuojelun välillä.
  - ✓ Koskee myös valvontaeläinlääkäreitä
- ✓ Suuri vahvuus on, että on oltu pitkään yksikössä. Paikallistuntemus on hyvä. Asiantuntemusta on kertynyt pitkältä ajalta.
- ✓ Myös peruskuntien yhteistyötahot tunnetaan hyvin.
  - ✓ Erityisesti yhteistyö y-suojelun ja rakennusvalvonnan kanssa koetaan tuovan merkittäviä hyötyjä toimintaan.
- ✓ Hyvää keskustelua ja yhteistyötä jo nykyisillään yli kuntarajojen esim. talousvesiasioissa, varautumisessa jne.
- ✓ Riittävät kouluttautumismahdollisuudet, haasteena löytää aikaa kaikille koulutuksille.
  - ✓ Pystytty hankkimaan koulutuksen kautta erityispätevyyksiä, kuten rakennusterveyspätevyys.

”Kaikkein suurin vahvuus, on että on oltu pitkään yksikössä. paikallistuntemus on hyvä. asiantuntemusta on kertynyt pitkältä ajalta”

Toiminnan haasteet yleisesti

- ✓ Valvontatyössä on paljon vaihtelua. Olisi hyvä, jos jokaiseen erikoistumisalueeseen olisi vähintään kaksi ammattilaista.
  - ✓ Voidaan mukautua vaihteluun.
  - ✓ Lähitukea saatavilla haastavissa asioissa.
  - ✓ Toiminta ei halvaannu, jos yksi työntekijä on poissa.
- ✓ Keskusvirastoilta tulee jatkuvasti uusia vaatimuksia, erityisesti Ruokavirasto
- ✓ Systemaattinen asiakkaiden ohjaus ja neuvonta voi jäädä vajaaksi.
- ✓ Viranomaistyön suorittaminen ei saisi henkilöityä liiaksi.
- ✓ **Rekrytointiongelmat**, eniten eläinlääkinnässä, mutta myös muissa tehtävissä.
- ✓ Pitäisi panostaa enemmän perehdytykseen – kulttuuri on toisinaan kuntapuolella heikko perehdytykseen.

”Pitkillä sairauslomilla on suuria vaikutuksia. Kaikkea ei silloin saada välttämättä tehtyä – tämä on yksi ongelma. Esimerkiksi minä toimin sisäilmakohteissa, ei ole ketään varsinaisesti tilalla. Iso riskitekijä.”

”Ei ole ollut päteviä hakijoita lainkaan. Ei ole aina laitettu paikkoja auki, esim. ei saada lyhyisiin sijaisuuksiin tekijää ja menty alimiehityksellä”

Eläinlääkintähuolto:

- ✓ Valvontaeläinlääkäreiden osalta tilanne on heikko, vaikkakin tilanne vaihtelee koko alueen sisällä. Paikkoja on täyttämättä ja valvontaeläinlääkäreihin on joillain alueilla kohdistunut kohtuutonta räsitusta ja paineistusta.
  - ✓ Valvonnan osalta isompi organisaatio olisi tärkeä.
- ✓ Sijaisten saaminen hyvin haastavaa myös praktiikkapuolella
- ✓ Epävarmuutta eläinlääkintähuollon osalta suhteessa laajempaan organisaatiopohjaan lisää se, että tulossa saattaa olla suuria lakimuutoksia, jolloin koko kunnan eläinlääkärijärjestelmä saattaa uudistua nykyisestä merkittävästi.
- ✓ Henkilöstöä pidetään ammattitaitoisena ja osaavana. Alueiden välillä kuitenkin eroja työyhteisönä toimimisessa.
- ✓ Myös eläinlääkinnässä kouluttautuminen onnistunut tarpeen vaatiessa hyvin.
- ❖ Tuotantoeläinyksiköt ovat isompia ja vaativampia.
- ❖ Pieneläinten omistajat kasvavissa määrin hoidattavat enemmän lemmikkejä.
- ❖ Paperityön määrä kasvanut terveydenhuoltotyön kautta

”Valvontapuolella ollut vajetta pidempään, koko ajan ollut sama tilanne ja tehtäviä on jäänyt rästiin. Valvontaeläinlääkärillä työnkuva on sellainen, että pitäisi olla mahdollisuus parityöskentelyyn.”

Tyypilliset haasteet alueilla liittyvät:

- ✓ Toiminnan tasalaatuisuuden ja **jatkuvuuden** varmistamiseen.
- ✓ Sijaisten löytämiseen ja loma-aikojen työjärjestelyihin.
- ✓ Uuden osaavan työvoiman rekrytointivaikeuksiin.
- ✓ Kollegiaalisen tuen puutteeseen.
- ✓ Valvontaan.
- ✓ Uusien asioiden haltuunottoon.
- ✓ Tietyissä tapauksissa osaamisvajeesiin.
- ✓ Valvontaeläinlääkäreiden tehtävät

Toiminta voi olla pienessäkin yksikössä hyvää, erityisesti jos henkilöstö on kokenutta, mutta se on silti helposti **haavoittuvaista!**

Näkemyksiä mahdollisista toteutusmalleista 1.

- **Toiminta jatkuu entisellään nykyisissä yksiköissä ilman hyvinvointialueelle siirtyviä terveydenhuollon tehtäviä.**
  - Vaihtoehto koettiin periaatteessa mahdolliseksi. Sen ei kuitenkaan koettu jatkossa riittävän turvaamaan hyvätasoisia toimintoja. Kuntayhtymämalli on myös raskas jäljelle jääville tehtäville - pitäisi ainakin siirtyä vastuukuntamalliin.
  - Praktiikkapuolen osalta tilanne voisi jatkuakin pääosin nykyisellään, jos vain virat saadaan täytettyä. Valvontaeläinlääkärit hyötyisivät enemmän laajemmasta alueesta.
  - Mallissa on osittain haasteita tukipalveluiden järjestämisen osalta, kun SOTE-palvelut siirtyvät hyvinvointialueille.
  - Osa haastatelluista piti jatkamista nykyisissä rakenteissa täysin epärealistisena, jos halutaan turvata toimivat ja laadukkaat viranomaispalvelut.
- **Ympäristöterveydenhuolto siirtyy hyvinvointialueille.**
  - Vaihtoehto koettiin vaikeaksi hahmottaa vielä tällä hetkellä. Vaihtoehto sai jonkin verran kannatusta eläinlääkinnän piirissä.
  - Riskinä mainittiin ympäristöterveydenhuollon hukkuminen sote-maailmaan.
  - Kuntatasolla päättäjät voivat olla kiinnostuneempia ympäristöterveydenhuollosta ja sen kehittämisestä.
  - Siinä tapauksessa, että kuntayhteistyötä ei saada aikaan, myös hyvinvointialuetta pidettiin varteenotettava vaihtoehtona, koska se turvaisi laajemman toteutusohjelman.
  - Hyvinvointialuetta pidettiin kaukaisena ja hyödyt koettiin saavutettavan myös onnistuneella kuntayhteistyöllä, Hyvinvointialueeseen koettiin voitavan vaikuttaa vain rajallisesti esim. resurssoinnin suhteen, jos toiminta-alueella tapahtuu muutoksia elinkeinoissa. Mallissa koettiin myös mahdollisesti hävittävän synergioita kunnan muiden tehtävien kanssa.

Näkemyksiä mahdollisista toteutusmalleista 2.

- **Ympäristöterveydenhuollossa haetaan laajempaa kunnallista toteutus pohjaa.**
  - **Vaihtoehto nautti eniten suosiota.** Erityisesti vaihtoehtoa kannatti terveydensuojelun ja elintarviketurvallisuuden asiantuntijat.
  - Vaihtoehdossa koettiin, että ajankohtaisiin haasteisiin pystyttäisiin vastaamaan paremmin. Mallin nähtiin myös selvästi parantavan toiminnan jatkuvuuden turvaamista sekä mahdollistavan riittävän erikoistumisen.
  - Tiettyjä epäilyksiä oli, että pystyvätkö kunnat sopimaan näin laajasta yhteistyöstä, ja kysymyksiä herätti myös organisoitumismalli.
  - Osa piti tätä ainoana tehokkaana tapana nopeasti parantaa ympäristöterveydenhuollon resurssipohjaa, koska kuntakohtaisia merkittäviä lisäpanostuksia ei pidetty realistisina. Myös valvontaeläinlääkäreiden tehtävien kannalta suurempaa aluetta pidettiin tärkeänä.
- **Ympäristöterveydenhuollossa haetaan laajempaa toteutus pohjaa siten, että myös muut viranomaistehtävät (RAVA & Y-suojelu) ovat mukana.**
  - Vaihtoehto nautti periaatteellista suosiota ja näiden toimijoiden yhteistyöstä on positiivisia kokemuksia.
  - Vastaajat pitivät epärealistisena, että rakennusvalvonnassa olisi juurikaan haluja siirtyä isoon yksikköön.
  - Nykyiselle y-suojelun ja rakennusvalvonnan kuntayhteistyölle pitää antaa mahdollisuus olla mukana ympäristöterveydenhuollon laajemmassa yhteistyörakenteessa.
  - Nykyisellään rakennusvalvonnan ja ympäristösuojelun itse järjestävät kunnat voivat samassa yhteydessä pohtia toimintojen siirtoa isompaan yhteistyörakenteeseen.

Eläinlääkintä

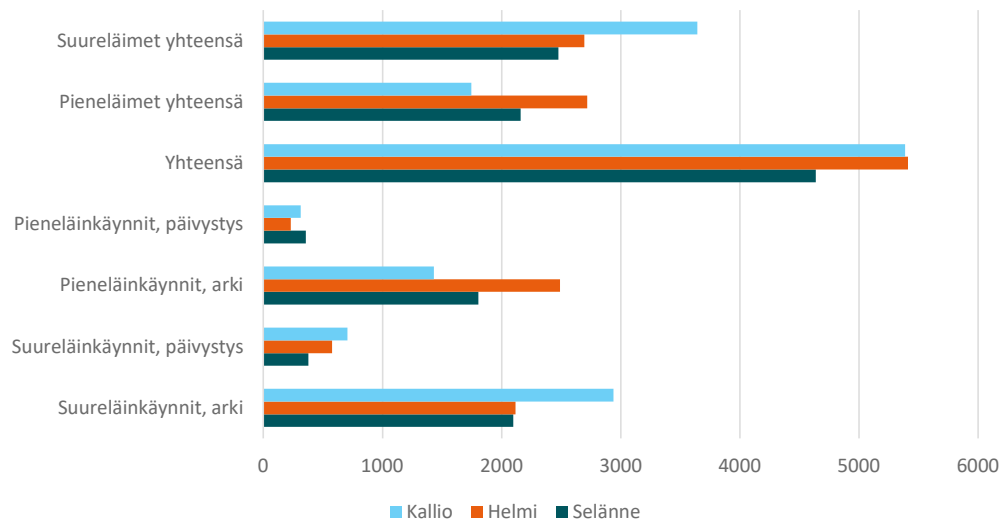
4.4.2022

14

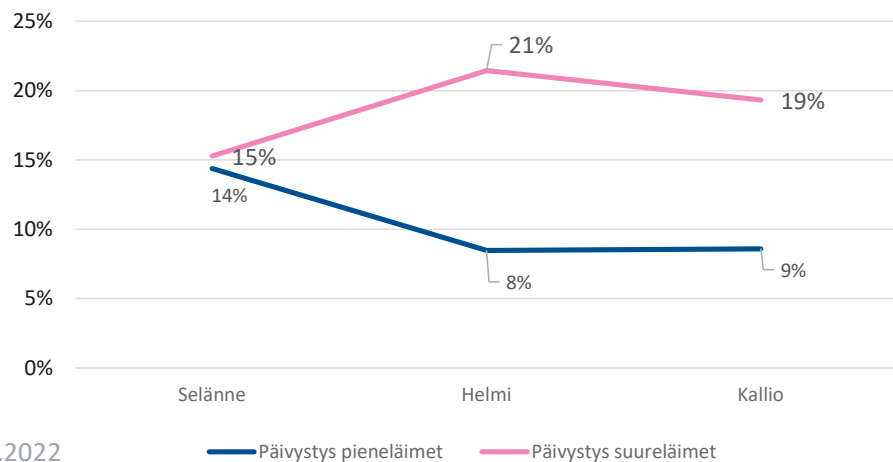
FCG

Eläinlääkinnän asiakaskäynnit

Päivystys

✓ Kalliossa ja Helmessä eniten käyntejä (vajaat 5 500) vuodessa.

- ✓ Suureläimiä eniten kallion alueella
- ✓ Pieneläimiä eniten Helmen alueella.

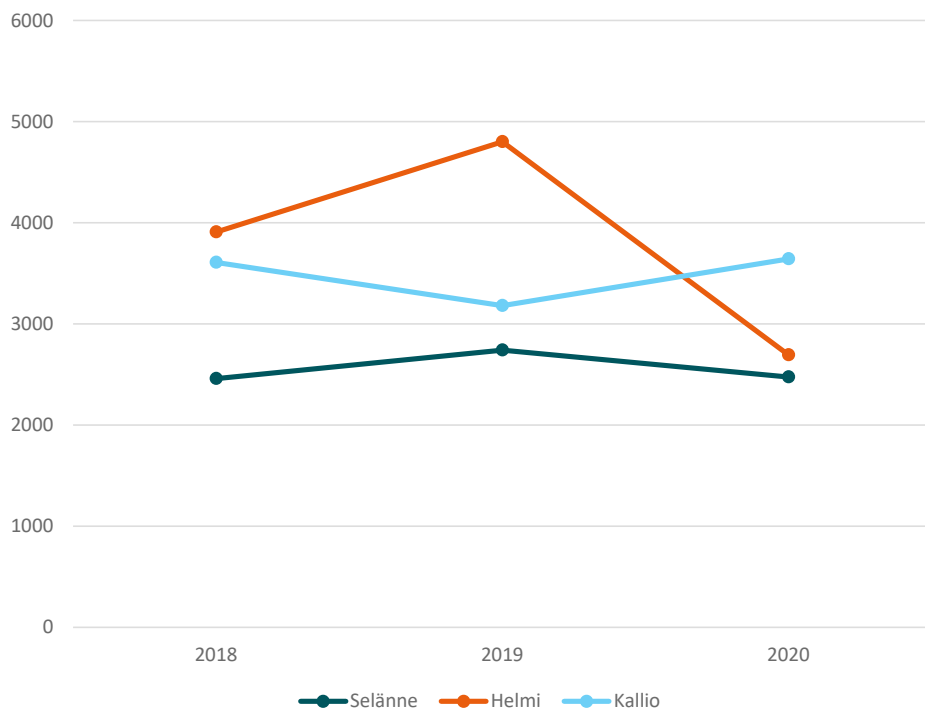
✓ Suureläimistä päivystystapauksia 15-21%

✓ Pieneläimistä päivystyskäyntejä 8-14%

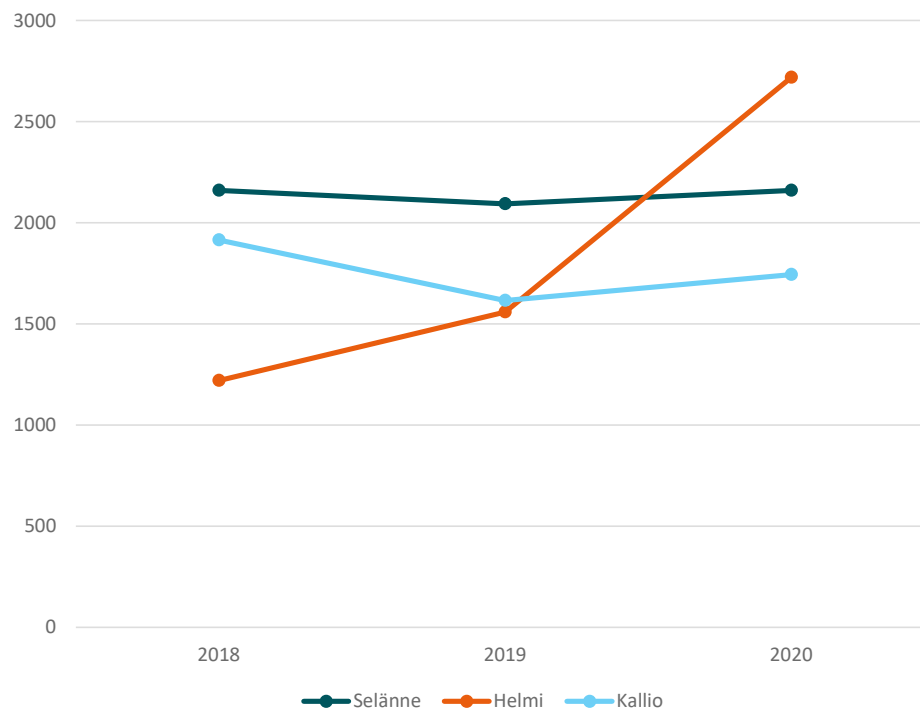
✓ Esimerkiksi Kalliossa keskimäärin 2,7 päivystyskäyntiä vuorokaudessa

Päivystys- ja arkikäynnit

Suureläimet

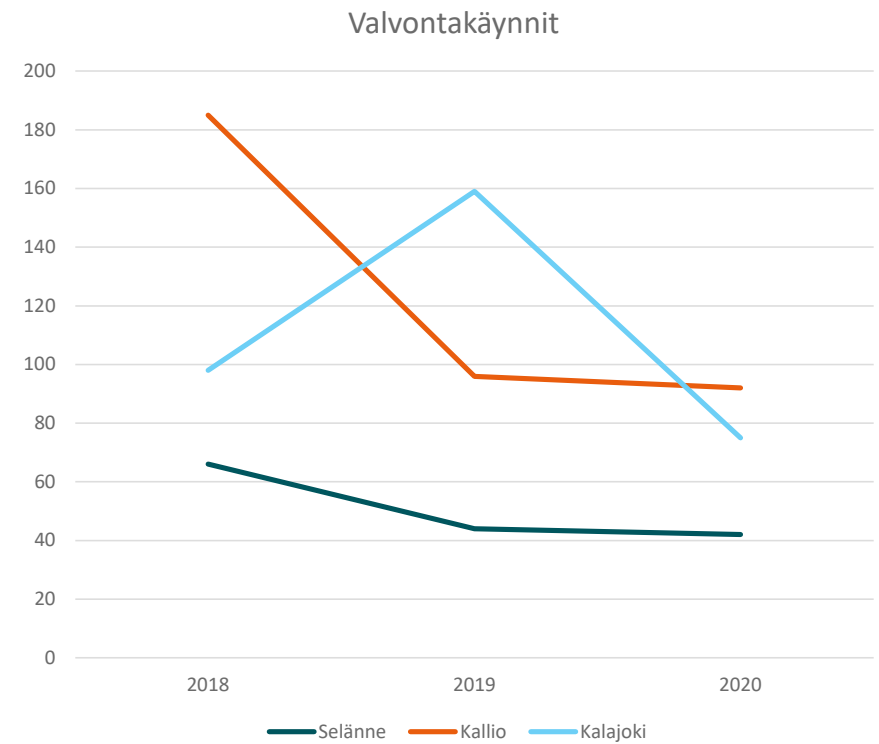
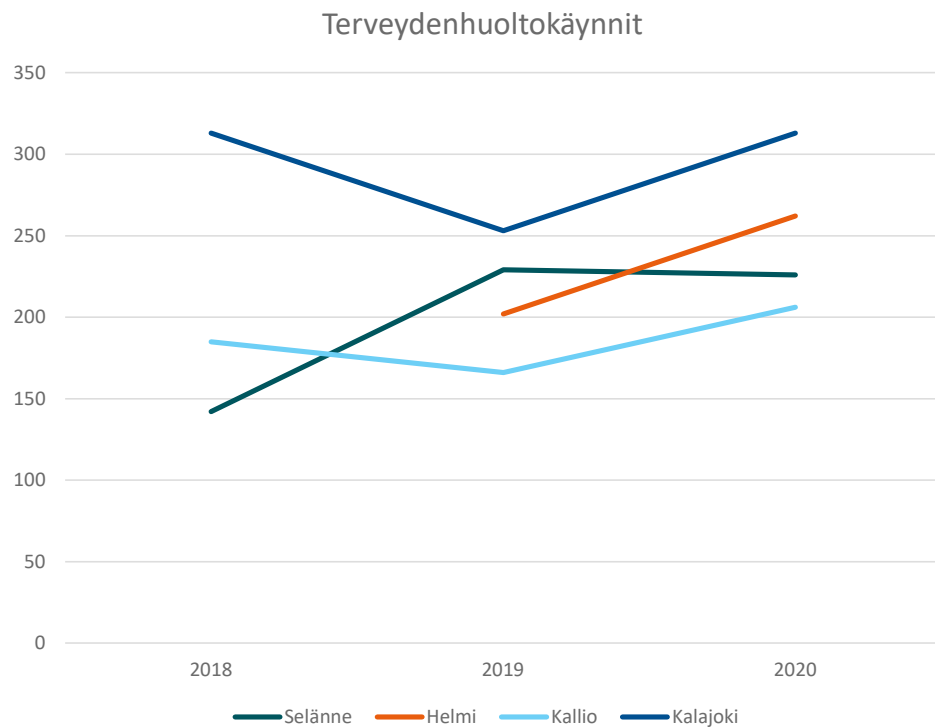

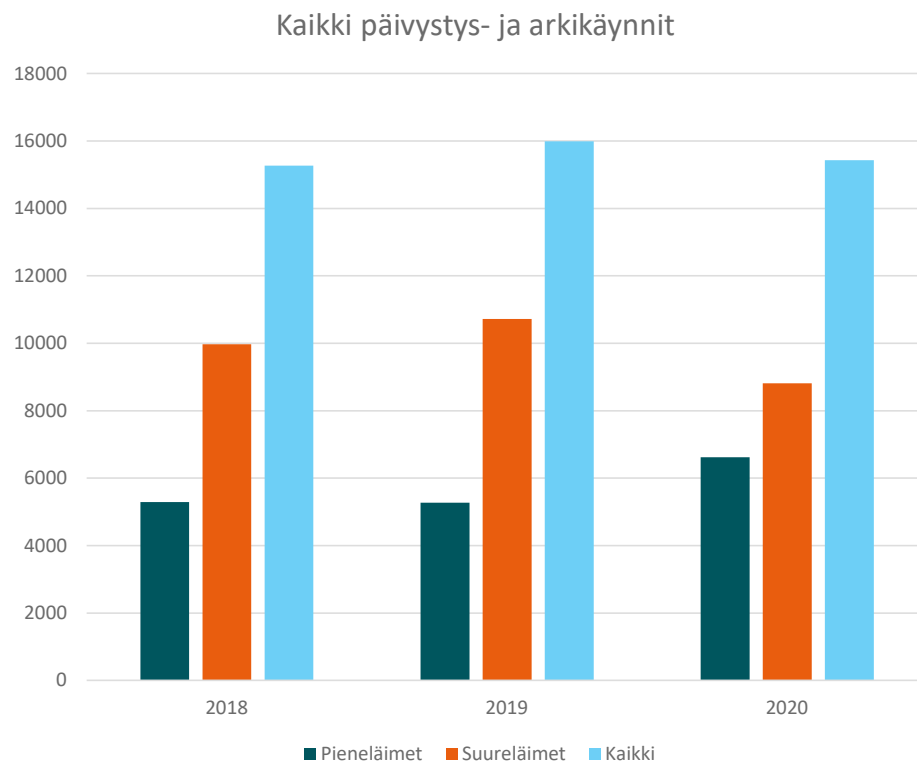
Pieneläimet

Terveydenhuolto- ja valvontakäynnit

- ✓ Käynnit ovat pysyneet lähes ennallaan 2018-2020.
- ✓ Suurelääimien määrä pienentynyt jonkin verran kokonaisuudessa.
- ✓ Pieneläinten määrä kasvanut.
- ✓ Terveysthuoltokäyntien määrä on kasvanut.
- ✓ Valvontakäyntien määrä laskenut jonkin verran.
- ✓ **Korona on vaikuttanut lukuihin**

Nettokustannukset

HAAPAJÄRVI: Ympäristöterveydenhuolto 0,36 M€

Nettokustannusten muutos €/as 2016-2020 +7 %

Vrt. kuntien keskiarvoon: Säästöpot./lisäpanostus 0,23 M€
Vrt. kunnat 2. alhaisimpaan: Säästöpot./lisäpanostus* 0,27 M€

ESIMERKKI

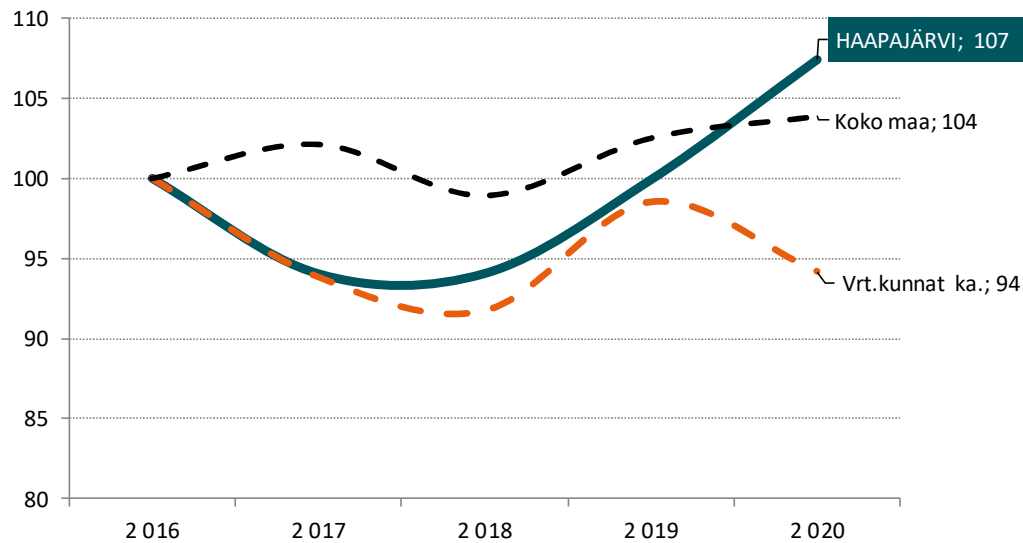

Ympäristöterveydenhuolto, €/as

HAAPAJÄRVI 2016: 48 €/as -> 2020: 51 €/as

Vrt.kunnat ka. 2016: 20 €/as -> 2020: 19 €/as

Nettokustannukset 2016=100
Kuntajako 2020

HAAPAJÄRVI			
Kustannus- ja tuottoerät	1 000 €		
	2016	2020	Muutos
KUSTANNUKSET			
Henkilöstökulut	36	20	-16
Palkat	0	0	+0
Eläkkeet	36	20	-16
Muut sivukulut	0	0	+0
Asiakaspalvelujen ostot	0	0	+0
Valtiolta	0	0	+0
Kunnilta	0	0	+0
Kuntayhtymiltä	0	0	+0
Muilta	0	0	+0
Muiden palvelujen ostot	315	335	+20
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	0	0	+0
Avustukset	0	0	+0
Vuokratulut, ulkoiset	0	0	+0
Vuokratulut, sisäiset	0	0	+0
Muut kulut	0	0	+0
Toimintakulut yhteensä	351	355	+4
Niistä sisäiset kulut	0	0	+0
Poistot ja arvonalentumiset	0	0	+0
Vyörytyskulut	0	0	+0
Muut kustannukset	0	0	+0
Käyttökustannukset yht.	351	355	+4

TUOTOT			
Ulkoiset myyntituotot	0	0	+0
Sisäiset myyntituotot	0	0	+0
Maksutuotot	0	0	+0
Tuet ja avustukset yhteensä	0	0	+0
Muut tuotot	0	0	+0
Tuotot yhteensä	0	0	+0

Nettokustannukset	351	355	+4
-------------------	-----	-----	----

Kuntien välillä voi olla eroja sisäisten menojen kohdentamisessa tehtäville

Lähde: Tilastokeskus

*Vertailutaso (toiseksi alhaisimmat kustannukset) = LAITILA

Kustannusten mukaan järjestettynä

Alue	Kunta	Kustannus (€/asukas)	Muutos 2016-2020 (%)	Ero selvityskuntiin (€/asukas)	Ero vertailukuntiin (€/asukas)	Ero kuntakokoluokkaan (€/asukas)
Kallio	Ylivieska	23	-4,2	-12	6	5
Kalajoen	Kalajoki	24	-4,0	-11	2	1
Kalajoen	Merijärvi	24	9,1	-11	0	-10
Kalajoen	Pyhäjoki	24	14,3	-11	-7	-10
Kalajoen	Siikajoki	24	9,1	-11	-7	-10
Kalajoen	Raahe	27	8,0	-8	8	16
Helmi	Oulainen	31	-6,1	-4	8	-3
Kallio	Sievi	35	-10,3	0	13	1
Kallio	Nivala	41	5,1	6	21	18
Helmi	Haapavesi	46	4,5	11	25	10
Kallio	Alavieska	46	9,5	11	10	12
Selänne	Haapajärvi	51	6,3	16	32	17
Helmi	Siikalatva	60	0,0	25	29	26
Selänne	Kärsämäki	61	10,9	26	29	27
Selänne	Reisjärvi	62	10,7	27	26	28
Helmi	Pyhäntä	105	183,8	70	84	71

Taloustiedot koonti

- ✓ Halvimmat nettokustannukset ovat kunnista Ylivieskassa ja Kalajoella.
- ✓ Aluetasolla pienimmät nettokustannukset ovat Kalajoen/Raahan alueella ja toiseksi pienimmät Kallion toiminta-alueella.
- ✓ Helmen ja Selänteen alueella kustannukset ovat selkeästi suuremmat.
  - ✓ Helmen sisällä tosin suurta vaihtelua
- ✓ Kustannukset ovat nousseet noin 70 prosentissa kunnista.
  - ✓ Tyypillinen nousu on **ollut 5-10 prosenttia** (2016-2020)
- ✓ Erot alueiden välillä **suuria johtuen elinkeinorakenteesta**. Terveys- ja elintarvikevalvonnan nettokustannus ei vaihtelee yhtä suuresti kuin eläinlääkinnän nettokustannus.
  - ✓ Eläinlääkintä on ympäristöterveydenhuollon selvästi kallein osa-alue.

	Selänne	Kalajoki/Raaha
Netto €/ asukas TERVEYSVALVONTA + ELINTARVIKE	10	9
Netto €/ asukas ELÄINLÄÄKINTÄ	37	15,5

Työpajavaihe

Lähtökohtana oli neljän nykyisen alueen välinen yhteistyömalli – lopullinen ratkaisu voi olla myös jokin muu ratkaisumalli.

- Suurimmat esteet 16 kunnan yhteistyölle?
- Mitä riskejä ja hyötyjä liittyy, jos odotetaan vuoteen 2026 mahdollista hyvinvointialueelle siirtymistä
- Kuntayhtymä vai isäntäkunta toteutusmallina?
- Miten ympäristönsuojelun ja mahdollisesti rakennusvalvonnan osalta tulisi menetellä tässä tilanteessa ja miksi?
- Voidaanko eläinlääkinnän päivystysalueita määritellä ja optimoida tässä yhteydessä?

Suurimmat haasteet ja ratkaisuehdotukset 16 kunnan yhteistyön käynnistämiseksi ympäristöterveydenhuollossa?

- ✓ Kuudentoista kunnan yhteistyön järjestämistä pidettiin jossain määrin lähtökohtaisesti haasteellisena. Asiakkaissa sekä työntekijöissä epävarmuutta aiheuttanee esimerkiksi tuleva palvelurakenne ja toimipisteverkosto sekä pelko siitä, että palvelut etäännyvät kohteista ja toiminnasta tulisi kasvotonta.
- ✓ Oman haasteensa aiheuttaa se, että valtion tason päätökset puuttuvat ympäristöterveydenhuollon osalta.
- ✓ Nykyiset yhteistoiminta-alueet ovat keskenään erilaisessa asemassa, koska kaikilla pakkoa ei ole, joten löytyykö yhteistä tavoitetta, johon sitoutua?
- ✓ Yksikään haaste ei työpajassa noussut ylivoimaiseksi esteeksi tai sellaiseksi asiaksi, josta olisi mahdotonta päästä sopimukseen.
- ✓ Toimipisteverkostoa ei tarvitse lähtökohtaisesti supistaa. Hallinto voi olla keskitetty ja toimipisteitä olisi alueella tarvittava määrä. Työpajassa nähtiin, että verkostomainen mallikin voi olla synerginen, hyviä ratkaisumalleja on jo nyt.
  - ✓ Korona-aika on entisestään kehittänyt verkostomaista- ja etätyöskentelyä. Tietoliikennetkaisu mahdollistavat verkostomaisen toiminnan. Näin myös yhteydet peruskuntiin pysyvät kunnossa.
- ✓ Työpajassa nähtiin myös, että yhteistyön edistäminen ei mene hukkaan, vaikka siirryttäisiin hyvinvointialueelle 2026.
- ✓ Keskeisessä roolissa on hyvä tiedottaminen ja valmiiden hyvien käytänteiden hyödyntäminen uuden organisaation perustamisessa.
- ✓ Vaikka työyhteisö muuttuu, ja asiakkaille saattaa tulla uusia henkilöitä vastaan, on muistettava, että **ensisijaisesti viranomaisen on varmistettava hyvälaatuiset palvelut, ja myös asiakkaat kyllä arvostavat tätä lopulta.**

Mitä täytyy huomioida, jos odotetaan vuoteen 2026 mahdollista hyvinvointialueelle siirtymistä.

- Odottamisen hyötynä nähtiin, että keskeiset ympäristöterveydenhuollon toimintaa määrittävät laki-valmistelut olisivat valmiina, ja tiedettäisiin tarkemmin, mitä ympäristöterveydenhuollolla vaaditaan tulevaisuudessa.
- **Pelkona oli, että tulee peräkkäin kaksi organisaatiomuutosta**, jotka vievät voimavaroja ja resursseja itse työltä.
- On epävarmaa tuleeko pakottavaa lakia siirtymisestä hyvinvointialueelle. Jos nyt päädytään yhteistyöhön, ja saadaan vahva malli, se voi mahdollisesti jatkaa toimintaansa myös vuoden 2026 jälkeen. Laki saattaa mahdollistaa ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä sopimisen kuntien ja hyvinvointialueen kesken.
- Odottamisen haittana nähtiin nykyisen tilanteen heikentyminen edelleen, jatkuva henkilökunnan epävarmuus tulevasta ja työntekijöiden jaksaminen. Rekrytointiongelmat todennäköisesti vain pahenevat nykyisissä yksiköissä.
- Odottamisen riskinä nähtiin se, että mitä jos uudistusta ei tulekaan 2026. Mikä on silloin nykyisten yksiköiden tilanne ja kyky hoitaa tehtävänsä?
- **Käytännössä odottamisen nähtiin heikentävän nykyisiä organisaatioita.** Riskinä on, että tulevaisuudessa nykyisillä yksiköillä tai niiden perillisillä, ei pystytä turvaamaan riittäviä ja kattavia ympäristöterveyden palveluita alueen elinkeinoille ja ihmisille.

Kuntayhtymä vai isäntäkunta toteutusmallina

- Isäntäkuntaa pidettiin selvästi parempana ratkaisuna, kuin kuntayhtymää, jossa päätöksenteko on haasteellista, ja se on liian byrokraattinen järjestelmä pelkästään yhdelle toimialalle.
  - Kuntayhtymä koettiin myös hankalaksi ohjata
  - Kuntaliitto ei suosittelen
- Isäntäkuntaa pidettiin hallinnollisesti kevyenä ja ketterämpänä ratkaisuna. Päätöksenteko suoraviivaista ja joustavaa.
- Toiminnan koko huomioiden, kaikki alueen kunnat eivät pysty ottamaan isäntäkunnan roolia ja vastuuta.
- Vastuukunnan rooli voi olla haasteellinen, kun kuntajoukko on niin suuri. Kiistelyä voi muodostua isäntäkunnan valinnasta. Luottamuksen rakentaminen on ensisijaisen tärkeää.

Miten ympäristönsuojelun ja rakennusvalvonnan osalta tulisi menetellä tässä tilanteessa ja miksi?

- ✓ Helmessä ja Selänteessä ympäristönsuojelu on samassa kuntayhtymässä ympäristöterveydenhuollon kanssa. Myös Ylivieska myy ympäristönsuojelun palveluita muille kunnille. Laajemmalle yhteistyölle voisi siten olla kysyntää ympäristönsuojelussa.
- ✓ Rakennusvalvonta nähtiin kuntien järjestämänä jatkossakin, koska sitä pidetään merkittävänä elinvoimatekijänä. Myös rakennusvalvonnassa on silti samoja haasteita kuin muissakin pienissä
- ✓ Kokonaisuutena vallitsi selvä näkemys vallitsi siitä, **että ei ole syytä vaarantaa** ympäristöterveydenhuollon järjestämistä sillä, etteivät kunnat haluaisi antaa rakennusvalvontaa ja ympäristönsuojelua laajan organisaation alle.
- ✓ Nyt ollaan ratkaisemassa ympäristöterveydenhuollon tulevaisuutta ja järjestämistä. Kunnat itse voivat päättää siirtääkö muita tehtäviä laajemmalle alueelle.
- ✓ Nykyisellään yhteistyössä järjestettävät y-suojelun ja rakennusvalvonnan tehtävät aloittaisivat kuitenkin isommassa yksikössä yhtä aikaa ympäristöterveydenhuollon kanssa, jos kunnat näin tahtovat.

Voidaanko ja kannattaako eläinlääkinnän päivystysalueita määritellä uudestaan ja optimoida tässä yhteydessä?

- ✓ Kysymys eläinlääkinnän päivystysalueiden optimoisesta osoittautui vaikeaksi. Periaatteessa tunnistettiin, että isommalla alueella on mahdollista tarkastella päivystysalueita uudestaan tarvesidonnaisesti, mutta tämä vaatisi oman selvityksen.
- ✓ Tilojen määrässä tapahtuneet muutokset vuosien varrella, ja jo tätäkin vasten on loogista tarkastella tilannetta aika ajoin. Osa vastusti jyrkästi isompia päivystysalueita.
- ✓ Päivystysalueiden määrittely on haastava kysymys ja siihen liittyy useita muita osaratkaisuja, kuten yöaikaisen päivystysalueen laajentaminen, pieneläin- ja suurelän päivystyksen eriyttäminen toisistaan tai esimerkiksi, viikonloppujen jakaminen moneen osaan.
- ✓ Uusi yksikkö tulisi aloittaa nykyisillä päivystysalueilla, ja toimintaa voidaan optimoida vähitellen.

Työpaja-aihe	Tärkeys toimeenpanon onnistumisessa	Yksimielisyys asiasta	Vaikeusaste sopimisessa	Tärkeys pitkällä aikavälillä	Johtopäätös
Suurimmat haasteet	Keskeinen	Melko suuri, haasteet tunnistettu hyvin.	Osittain hankala, asiakkailla monenlaisia vaatimuksia. Kaikilla osapuolilla ei ole yhteneviä kannustimia yhteistyöhön.	Jatkuva prosessi	Haasteet on mahdollista ylittää, jos riittävät perustelut esitetään selkeästi ja aitoa halua yhteistyöhön löytyy. Osaan asioista ei voida vaikuttaa suoraan itse (Valtio). Tiedottaminen on tärkeää.
Mitä täytyy huomioida, jos odotetaan vuoteen 2026 mahdollista hyvinvointialueelle siirtymistä.	Keskeinen	Suuri	Ammattilaisten ja poliitikkojen välillä voi olla erilaisia näkemyksiä	Valmistelutyö ei mene hukkaan mahdollista hyvinvointialueella siirtymistä ajatellen.	Odottamisen haitoista vallitsee laaja yhteisymmärrys ottaen huomioon nykyinen tilanne yhteistoimintayksiköissä. Riskinä on, että odottaminen tylsyyttää hyvän momentumin asian suhteen, ja tilanne ehtii kurjistua vielä lisää ennen mahdollisia valtion päätöksiä.
Kuntayhtymä vai isäntäkunta toteutusmallina	Pakollinen	Suuri	Voi olla hankaluuksia sopia isäntäkunnasta	Organisaatoratkaisu määrittää toiminnan luonnetta ja joustavuutta.	Isäntäkuntaa pidetään selvästi parempana ratkaisuna tässä tapauksessa.
Miten ympäristönsuojelun ja rakennusvalvonnan osalta tulisi menetellä tässä tilanteessa ja miksi?	Ei keskeinen, koska ratkaisut ovat erilisiä ympäristöterveydenhuollon ratkaisuista	Suuri	Ei vaikeutta, koska perustuu vapaaehtoisuuteen. rakennusvalvonnassa tuskin laajaa kiinnostusta, mutta y-suojelussa voisi olla.	Tukisi ympäristöterveydenhuollon toimintaa sekä parantaa rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun laatua. Haasteet näissä toiminnoissa hyvin vastaavia kuin ympäristöterveydenhuollossa, ja toiminnot ovat keskenään synergisiä.	Ei keskitytä rakennusvalvontaan ja ympäristönsuojeluun. Vähintään nykyisillä yhteistyöjärjestelyillä tulee olla kuitenkin mahdollisuus toimia ympäristöterveydenhuollon laajemmassa rakenteessa. Laajempia siirtoja voidaan pohtia myöhemmin. Paluuta peruskuntiin ei haluta.
Voidaanko ja kannattaako eläinlääkinnän päivystysalueita määritellä uudestaan ja optimoida tässä yhteydessä?	Ei pakollinen	Pieni	Vaikea	Laajempi toimintakokonaisuus antaa mahdollisuuksia myös päivystysalueiden ja päivystyksen optimointiin.	Voi hankaloittaa merkittävästi yhteistyön aloittamista, jos päivystysalueet on määriteltävä uudestaan tässä yhteydessä. Yhteistyö voidaan aloittaa nykyisillä päivystysalueilla.

Tulokset ja suositukset

- ✓ Nykyinen toiminta on tarkasteltavissa yksiöissä toistaiseksi laadukasta osassa tehtäväalueita ja palvelutaso on pysynyt melko korkeana. Henkilöstö on onnistunut kouluttautumaan ja yhteistyö kuntiin nähden on hyvällä tasolla.
- ✓ Nykyisten yksiköiden voimakas haavoittuvuus, rekrytointihaasteet sekä haaste ylläpitää ja kehittää toimintaa **tukevat kuitenkin selvästi rakenteellista yhteistyöratkaisua kaikkien selvityskuntien välillä.**
  - ✓ Selvityksen aikana esitettiin myös vaihtoehtoja, jossa alueelle muodostuisi 2-3 uutta yhteistoiminta-alueita. Tässä ratkaisussa resurssihaasteet helpottuisivat jossain määrin nykyisestä. Samassa yhteydessä pohdittiin mahdollisuutta, että kuntia siirtyisi alueelta toisella. Tämä voi olla mahdollista, jos alueelle muodostuu kaksi yhteistoiminta-alueita.
  - ✓ Pääsääntöisesti koko alueen etuna voidaan pitää sitä, että ratkaisut tehdään yhteistoiminta-alueiden tasolla. Yksittäisten kuntien siirtyminen alueiden välillä, voisi pahimmillaan tarkoittaa sitä, että joku alue ei enää täytä ehtoa ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä. Myös työntekijöiden siirtyminen olisi hankala järjestää, koska virkoja ei ole jyvitetty kunnittain. Työntekijöiden siirtyminen tapahtuisi avoimen haun kautta ja toisaalta saattaisi johtaa yhteistoimintaneuvotteluihin toisella alueella. Tilanne johtaisi mahdollisesti palkkilpailuun alueiden välillä. Pienenevältä alueelta saattaisi myös poistua kriittistä osaamista.
- ✓ Osalla nykyisiä järjestämisalueita **toiminta on jo kriittisellä rajalla henkilöstövajauksista johtuen ja tilanne ei voi jatkua nykyisellään, koska toiminta sisältää selkeitä riskejä alueen elinkeinotoiminnalle ja mahdollisesti ihmisten terveydelle ja hyvinvoinnille.**
  - ✓ Ympäristöterveydenhuolto on olennainen kumppani alkutuotannolle ja elintarviketeollisuudelle. Lisäksi sillä on tärkeä rooli matkailu- ja ravitsemusalan toiminnalle.
- ✓ Yhteisessä yksikössä kaikki kunnat hyötyisivät eri asiantuntijoiden erikoisosaamisista ja useampi asiantuntija hallitsisi saman tehtäväalueen hoitamisen. **Haavoittuvuus pienenesi ja tarjolla olisi kollegiaalista tukea.** Tämä lisäisi toiminnan laatua ja myös työyhteisön jaksamista. Tulevaisuudessa todennäköisesti rekrytointikyky olisi parempi. Yhteinen yksikkö tukisi myös ympäristöterveydenhuollon viranomaisasemaa.

Tulokset ja suositukset

- ✓ Nykyiset yhteistoiminta-alueet ovat keskenään erilaisessa asemassa tulevaisuuden suhteen, ja **intressi yhteistoiminnalle voi vaihdella**. Toisaalta alueiden **toiminnalliset haasteet ovat kaikille pitkälti yhteneviä**. Koska uuden yksiön tulee olla toiminta-valmiudessa heti vuoden 2023 alusta, on ensisijaisen tärkeää, että kunnat ilmaisevat selkeästi oman kantansa yhteistoimintaa kohtaan pian.
- ✓ **Laajan kuntayhteistyön koettiin oleva paras ratkaisu** ympäristöterveydenhuollon järjestämiseen alueella.
  - ✓ Vastuukuntamallia pidettiin selvästi parempana ratkaisuna kuin kuntayhtymää. Vastuukunta on myös yleisin järjestämistapa kansallisesti ja Kuntaliitto suosittelee sitä vastaavissa tapauksissa. Kaikilla alueen kunnilla ei valmiuksia toimia isäntäkuntana
- ✓ Nykyisissä yksiköissä toimivilla ympäristösuojelun ja rakennusvalvonnan kuntayhteistyöjärjestelyillä mahdollisuus jatkaa uudessa yhteistyörakenteessa > Vaihtoehtona jatkaa omalla alueella isäntäkunnalla näissä tehtävissä.
- ✓ Jos samaan yhteistyörakenteeseen halutaan siirtää myös muista kunnista ympäristönsuojelun tai rakennusvalvonnan tehtäviä, tätä voidaan kartoittaa vuoden 2023 aikana. Ensisijainen tarkoitus on kuitenkin **organisoida ympäristöterveydenhuolto kestävällä tavalla**.
- ✓ Säästöjä voi muodostua vähitellen esimerkiksi keskitetyistä hankinnoista ja työn paremmasta suunnitelmallisuudesta. Merkittäviäkin säästöjä, jos rekrytointihaasteet saadaan selätettyä ja työntekijöiden hyvinvointi paranee ja esim. sairauslomat vähentyvät.

FCG.

Hyvän elämän tekijät

Lisätietoja:

Jarno Parviainen

050 436 1473

Jarno.Parviainen@fcg.fi